

wemelt het van belangrijke kwesties. Laat de practische historicus, in een oogenblik van mismood over de veelheid en tegenstrijdigheid der meeningen op dat gebied, inderdaad soms geneigd zijn om — naar de geestige uitspraak van Prof. Heymans — wat Augustinus van den tijd zei, ook op de historie toepasselijk te verklaren: „si rogas, quid sit, nescio, si non rogas, intelligo ¹⁾”, en zich verder maar uitsluitend aan zijn onderzoek der feiten te wijden: duurzaam kan toch niemand, die niet geheel van wijsgeerigen zin is verstoken, dat standpunt innemen. Als er niet minder in het geding is dan de fundamenteele kwestie of Uw wetenschap eigenlijk wel recht heeft op dien naam, en — waar ze zich immers meer met het bijzondere dan met het het algemeene bezig houdt — niet eer een kunst behoort te heeten! Als het er om gaat of wij ten haren opzichte, goed bezien, wel van een eigen object kunnen spreken, of ze wel meer is dan een beschouwingsmethode, beurtelings toepasbaar op voorwerpen van den meest uiteenloopenden aard! Als men U wil betwisten dat de door U gebezigde handgrepen tot ontsluiting van de poort der waarheid kunnen leiden, omdat ge voortdurend bij het vaststellen der feiten op 't menschelijke getuigenis afaaat, terwijl er niets onbetrouwbaarders is dan dat! Als er twijfel rijst omtrent de vraag of het verleden dan wel het heden U het stremsel bieden moet, waardoor ge in de massa der feiten eenige orde kunt scheppen, of ge m. a. w. hebt na te gaan wat de tijdgenooten der door U te onderzoeken gebeurtenissen voor belangrijk hebben gehouden, of moet trachten de reeksen van gegevens te vinden, die wortel en stam zijn geweest van wat thans onze harten en hoofden vervult! Neen, dan kunt ge U er onmogelijk van weerhouden aan die vragen gedurig Uw aandacht te schenken, en houdt U de drang om er een antwoord op te vinden telkens weer bezig.

Uw aandacht aan iets te schenken en U er mee bezig te houden is echter nog heel wat anders dan Uw meening erover te

¹⁾ G. HEYMANS, *De Geschiedenis als Wetenschap in Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Academie van Wetenschappen*, Afd. Letterkunde, 4e R, 8e Dl. (Amst. 1907) bldz 175.